

COM TREBALLEM?

Percepcions de l'Agenda 21 per part de les organitzacions signants del Compromís ciutadà per la sostenibilitat

JOSEP ESPLUGA (IGOP-UAB), ANA PRADES (CIEMAT), ÀLEX BOSO (IGOP-UAB)

Per tal d'esbrinar les percepcions, les experiències i les expectatives que les entitats signants del Compromís ciutadà per la sostenibilitat tenen sobre l'Agenda 21 de Barcelona s'ha realitzat un estudi avaluador en el marc d'un projecte més ampli d'anàlisi de polítiques públiques ambientals (PACHELBEL¹). A aquest efecte es van entrevistar amb profunditat vint persones responsables d'una mostra estructuralment representativa del conjunt d'entitats signants del Compromís ciutadà per la sostenibilitat.² A continuació s'exposen alguns dels principals resultats.

Per què van signar el Compromís ciutadà per la sostenibilitat?

En un principi, algunes entitats, empreses i institucions ho van fer perquè ja formaven part del Consell Municipal de Medi Ambient i Sostenibilitat quan es va aprovar el Compromís, mentre que altres van ser convidades pel mateix Ajuntament a sumar-se a la iniciativa. Moltes organitzacions s'hi van anar afegint perquè treballaven en temes ambientals i van considerar que la iniciativa podia ser una bona oportunitat per donar-se a conèixer a la ciutat (almenys entre el sector més preocupat pel medi ambient). També hi ha entitats que van pensar que l'Agenda 21 podria ser una eina des d'on es podrien reivindicar polítiques ambientals amb més força. Finalment, hi ha algunes entitats que s'hi van engrescar després d'assistir a alguna sessió informativa de l'Ajuntament. Entre els motius adduïts, destaca la voluntat de donar exemple de comportament ambientalment responsable davant d'altres entitats o de la ciutadania en general.

Per a què els ha servit?

a) Els ha servit per a "fer xarxa".

La utilitat més esmentada de l'Agenda 21 és que els ha servit per a entrar en contacte amb nombroses entitats, empreses i associacions, entre d'altres, i per a conèixer gent i entitats preocupades pel medi ambient, amb les quals connectar i "fer xarxa", interactuar i conèixer projectes d'altres entitats, amb possibilitats de discutir-los i d'aprendre'n. També els ha aportat informació, material divulgatiu de gran qualitat, programes formatius, etc.

¹ Aquesta breu diagnosi s'emmarca dins les activitats del projecte europeu PACHELBEL (*Policy Addressing Climate Change and Learning about Consumer Behaviour and Everyday Life*), finançat pel 7è Programa Marc de la Unió Europea (*Grant agreement 244024*). El projecte està coordinat per la Dra. Ana Prades (CIEMAT) i hi participen onze grups de recerca de sis països europeus, entre els quals un grup de l'IGOP (Universitat Autònoma de Barcelona) coordinat per Josep Espluga. Per a més informació sobre l'evolució i els resultats del projecte vegeu <http://www.pachelbel.eu>.

² Les vint entitats que han estat entrevistades són les següents: ACEFAT; Associació per a la Promoció del Transport Públic (PTP); Centre Cívic Besòs; Centre d'Ecologia i Projectes Alternatius (CEPA); Centre de Recursos Pedagògics Horta-Guinardó; Col·legi d'Ambientòlegs de Catalunya; Comissions Obreres de Catalunya; Consell Comarcal del Barcelonès; Consorci Parc de Collserola; Cooperativa Trèvol; Ecoembes; Ecologistes en Acció; Entitat Metropolitana del Medi Ambient; Esteve Química SA; Fundació Pere Tarrés; Institut d'Estudis de la Seguretat; Interimón Oxfam; lavola, serveis per a la sostenibilitat; Societat General d'Aigües de Barcelona - AGBAR; Universitat Politècnica de Catalunya.

b) Els ha servit per a provocar canvis substancials dins de l'entitat.

Mitjançant l'Agenda 21, algunes entitats han pogut introduir la dimensió ambiental dins la seva organització o han adquirit un compromís ambiental més tangible. Diuen que sempre va bé tenir un estímul per fer coses concretes (per exemple, ambientalitzar l'oficina). Els ha anat bé per a marcar-se un ritme i per a tenir uns criteris i un entorn de referència. En alguns casos, també ha estat un pas que posteriorment els ha portat a treballar per obtenir certificacions ambientals ISO o similars.

c) No els ha servit per a fer canvis interns, però sí per a aconseguir avantatges d'altres tipus.

Hi ha una part d'entitats que afirmen que l'Agenda 21 no ha implicat gaires canvis en el seu funcionament, ja sigui perquè les seves polítiques internes ja avançaven envers l'assoliment de nivells de sostenibilitat més elevats, o bé perquè no han sabut com organitzar-se internament per impulsar canvis. Tot i això, en la majoria de casos la participació en l'Agenda 21 es considera positiva perquè implica un procés col·lectiu, perquè els serveix per a conèixer la informació ambiental que emet la Secretaria Tècnica de l'Agenda 21 i els permet contrastar opinions i conèixer gent i projectes nous. També consideren que ser membre de la xarxa de signants pot comportar avantatges a l'hora de demanar recursos i suport.

d) Els ha servit per a aconseguir difondre els serveis de l'entitat o empresa.

S'observa que en algunes entitats privades, sobretot petites, pertànyer a l'Agenda 21 els ha servit per a oferir els seus serveis i activitats professionals a altres entitats (i a la mateixa xarxa de l'Agenda 21). També pensen que formar part de l'Agenda 21 dóna més credibilitat a l'entitat (en fan gala, ho posen a les memòries, al web, etc.), perquè és una forma d'exterioritzar el Compromís i sentir que es forma part d'una acció col·lectiva i responsable. També els ha servit per a desenvolupar alguns projectes en col·laboració amb altres entitats (obre portes per arribar a determinats àmbits que poden ser interessants des del punt de vista de la realització de projectes d'assessoria i similars).

El pla d'acció

Un dels requeriments del Compromís ciutadà per la sostenibilitat és l'elaboració d'un pla d'acció, que ha de ser revisat i actualitzat periòdicament. S'observa que, malgrat que la sistematització i la difusió de les accions programades és un punt clau del compromís, no totes les organitzacions l'han dut a terme de manera homogènia. En les entrevistes es detecten diverses situacions:

a) Entitats que han fet públic el pla d'acció

Només una de les entitats entrevistades diu que va poder fer el pla d'acció sense gaires problemes i que va disposar dels recursos i de la infraestructura suficient per a tirar-lo endavant i mantenir-lo actualitzat (es tracta d'una entitat gran, dedicada a activitats relacionades amb el medi ambient). En canvi, la resta d'entitats que tenen pla d'acció, tot i tenir-lo redactat i actualitzat, apunten alguns obstacles o elements clau que en dificulten la redacció o el seguiment, com la manca de recursos econòmics, la manca de temps i de persones que puguin dedicar-se a elaborar-lo i a tenir-lo actualitzat, l'establiment d'objectius massa ambiciosos o la manca de mecanismes d'avaluació. En general, s'observa que les entitats grans tenen un cert avantatge perquè compten amb els mitjans adequats, mentre que a les entitats més petites de vegades els és difícil per la manca de recursos. En aquests casos, el pla d'acció no s'implementa i/o no s'actualitza, tot i que la majoria d'aquestes entitats asseguren que igualment duen a terme actuacions per millorar la sostenibilitat.

b) Entitats que no han formalitzat el pla d'acció

Una proporció rellevant d'entitats signants encara no han desenvolupat un pla d'acció tal com es planteja en el marc de l'Agenda 21 de Barcelona. Els motius són molt dispers, normalment derivats de les característiques de l'organització (perquè són empreses molt petites, o molt descentralitzades i les decisions es prenen en altres llocs, o perquè estan en un local de lloguer i no poden fer determinades reformes, etc.). Un altre motiu pel qual no s'ha formalitzat el pla d'acció és perquè ja es compta amb algun tipus de pla similar, ja sigui d'elaboració pròpia o en forma de certificacions ambientals del tipus ISO o EMAS. En alguns casos, tanmateix, no tenen cap pla alternatiu, tot i que la majoria d'aquestes entitats consideren que en les seves actuacions quotidianes tenen en compte molts dels criteris del Compromís ciutadà per la sostenibilitat, si bé de manera poc sistemàtica i formalitzada.

Expectatives de futur

a) Certificacions ambientals

Des d'algunes entitats, especialment d'entre les privades, es proposa que l'Agenda 21 inclogui més programes d'assessoria i de formació amb l'objectiu de complir els requeriments de les certificacions ambientals del tipus ISO o EMAS. Així mateix, es demanen programes d'ajuda per fer ecoauditories (de residus, energètiques, d'emissió de CO₂, etc.) que després puguin servir per a assolir més fàcilment les acreditacions esmentades. D'altra banda, també es diu que l'Agenda 21 podria facilitar algun tipus d'acreditació més adequada a entitats del tercer sector, ja que les acreditacions ambientals ISO o EMAS estan més adreçades al sector industrial.

b) Simplificar els requeriments del pla d'acció

Una altra expectativa ideal és que els requeriments de l'Agenda 21 es puguin demostrar sense haver de redactar informes ad hoc, ja que moltes empreses ja disposen de memòries de sostenibilitat, de reports d'auditories ambientals, d'acreditacions ISO, de responsabilitat social corporativa, etc., i aquesta informació hauria de servir per a complir amb l'Agenda 21. Les empreses i entitats es veuen cada cop més pressionades per fer més i més informes de sostenibilitat en què s'explica el mateix de manera diferent.

c) Estrènyer la xarxa

L'Agenda 21 és considerada per moltes de les persones entrevistades (per gairebé totes, de fet) com un espai d'interrelació, de generació de xarxa. Manifesten que actualment ja està complint aquesta funció de xarxa, però que per a un futur es podria pensar en fórmules per incrementar-la i diversificar-la. Així, es considera que una de les coses per a què millor pot servir l'Agenda 21 és per a donar a conèixer les experiències i activitats que fan les diferents entitats. D'alguna manera, es demana que en el futur s'hauria de procurar incrementar la col·laboració entre les entitats signants. Per les seves característiques, es considera una xarxa

molt complementària, no només perquè s'hi comparteixen experiències i activitats i s'aprèn en termes de sostenibilitat, sinó també per motius professionals, pels interessos privats de cada entitat o empresa (per exemple, quan una empresa vol ambientalitzar l'oficina ha de cercar proveïdors que compleixin uns estàndards de qualitat ambiental, i això pot ser més fàcil a través dels contactes que proporciona la xarxa). En aquest sentit, es podria disposar d'un directori més detallat del que ofereix i el que necessita cada entitat.

d) Trobades més sectorials

Malgrat la satisfacció que la majoria dels entrevistats expressen amb el que s'ha fet fins ara, suggereixen que en un futur caldria programar actes més adreçats a determinats tipus d'entitats. A més de les reunions o actes dirigits a tothom, caldria fer trobades sectorials, adreçades a empreses o entitats que tinguin més coses en comú, per tal de facilitar la connexió entre organitzacions afins.

e) Formació

Es diu que una de les funcions fonamentals de l'Agenda 21 és posar eines (conceptes, experiències, tendències, etc.) a l'abast de les entitats. En aquest sentit, les sessions de formació estan molt ben valorades. Tothom espera que, en el futur, des de la Secretaria Tècnica de l'Agenda 21 es continuï fent assessorament i s'imparteixin sessions de formació, ja que són útils per a moltes entitats (especialment per a les més petites). Aquesta és una expectativa ideal que expressen fins i tot les entitats que no hi participen gaire, que malgrat això asseguren que ho tenen en compte com un referent de les tendències pel que fa a l'avanç vers la sostenibilitat.

f) Més compromís polític

Diverses entitats (especialment des de les que tenen una visió més àmplia de la sostenibilitat) opinen que l'Agenda 21 hauria de comptar amb un major compromís polític per part del mateix Ajuntament, ja que es percep que fins ara l'Agenda 21 no ha jugat un paper gaire central en el context de les polítiques públiques municipals. En certa manera, es planteja el debat de si l'Ajuntament pot, al mateix temps, promoure uns compromisos per la sostenibilitat adreçats a les entitats de la ciutat sense assumir-los plenament en les seves polítiques i en la seva organització. Per això proposen que perquè l'Agenda 21 funcioni millor, caldria prendre decisions al més alt nivell polític a fi de coordinar les polítiques de les diferents administracions públiques que incideixen en temes ambientals.

g) Centrar-se en temes concrets

Des d'algunes entitats (bàsicament des de les que s'ho miren amb més distància i hi estan poc implicades), es considera que l'Agenda 21 és un programa massa genèric, que vol abastar massa temes i que això en dificulta la difusió i la visibilitat: costa explicar què s'està fent i què s'ha de fer. Des d'aquest punt de vista, es proposa transformar-la en un programa més concret, que tracti un conjunt reduït de temes clau per a la sostenibilitat i realitzi actuacions més concretes i acotades en el temps.

h) Altres

En general, les persones entrevistades esperen que, en un futur, cada cop més entitats es vagin afegint a la xarxa de signants, ja que la tendència vers la sostenibilitat és indispensable. En relació amb això, es proposa tenir molt en compte el que s'està fent a Europa i al món en matèria de polítiques de sostenibilitat, i es diu que l'Agenda 21 podria ser una eina perfecta per a indagar i difondre-ho. També es planteja que des de la Secretaria Tècnica de l'Agenda 21 s'ofereixin informació i criteris perquè les empreses, les entitats o els sectors puguin comparar-se entre ells, cosa que seria molt útil per a poder fer un bon ús dels indicadors de seguiment de les actuacions de cada entitat.